

Sygn. akt I ACa 937/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu – Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Elżbieta Lipińska
Sędziowie:	SSA Sławomir Jurkiewicz (spr.) SSO del. Magdalena Cichocka
Protokolant:	Teresa Wróbel - Płatek

po rozpoznaniu w dniu 18 września 2013 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa **Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w W.**

przeciwko **R. M.**

o zapłatę

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 29 czerwca 2011 r. sygn. akt I C 119/11

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanego kwotę 5.400 zł tytułem kosztów postępowań odwoławczych;**

3. **nakazuje stronie powodowej uiścić na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu 3.967 zł tytułem opłaty sądowej od skargi kasacyjnej, od której pozwany został zwolniony.**

UZASADNIENIE

Powód – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w W. – wystąpił przeciwko pozwanemu R. M. z pozwem w postępowaniu nakazowym o zapłatę kwoty 79.329,43 zł z odsetkami ustawowymi od 15 grudnia 2009 r. do dnia zapłaty, wywodząc roszczenie z wystawionego przez pozwanego weksla in blanco, wypełnionego przez powoda na sumę zobowiązania wynikającego z łączącej strony umowy z dnia 20 grudnia 2004 r. o dofinansowanie.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu w dniu 29 marca 2010 r. wydał nakaz zapłaty, uwzględniając powództwo w całości. W zarzutach od tego nakazu pozwany wniósł o jego uchYLENIE i oddalenie powództwa.

Po rozpoznaniu zarzutów wyrokiem z dnia 29 czerwca 2011 r. Sąd Okręgowy uchylił w całości powyższy nakaz zapłaty i oddalił powództwo, po dokonaniu następujących ustaleń faktycznych:

W dniu 25 listopada 2004 r. powódka zawarła z pozwanym umowę o dofinansowanie projektu, określającą tryb i warunki przyznania mu pomocy finansowej w ramach działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom”. Umowa została zawarta na warunkach określonych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1257/1999

z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich ze środków Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, rozporządzeniu Komisji (WE) nr 817/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiającym szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia nr 1257/1999) oraz załączniku do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 listopada 2004 r. w sprawie Uzupelnienia Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” W umowie przewidziano, że powódka wypłaci pozwanemu do dnia 25 stycznia 2005 r. 50.000 zł tytułem dofinansowania projektu. W zamian pozwany zobowiązał się w umowie m.in. do prowadzenia gospodarstwa rolnego, w tym prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej przez okres co najmniej

5 lat od dnia dokonania wypłaty pomocy przez Agencję, spełnienia w okresie 5 lat od rozpoczęcia prowadzenia gospodarstwa kryterium żywotności ekonomicznej tego gospodarstwa oraz minimalnych standardów w zakresie higieny, ochrony środowiska i warunków utrzymania zwierząt, jeżeli kryteria te nie były spełnione w dniu złożenia wniosku o dofinansowanie, a także do uzupełnienia wykształcenia w celu spełnienia wymogu dotyczącego kwalifikacji zawodowych w przypadku, gdy wymóg ten nie był spełniony w dniu złożenia wniosku o dofinansowanie realizacji projektu, i do złożenia w oddziale regionalnym dokumentów potwierdzających wypełnienie powyższych zobowiązań przed upływem 5 lat od rozpoczęcia prowadzenia gospodarstwa rolnego. Jako dokument potwierdzający spełnienie zobowiązania do uzupełnienia wykształcenia wskazano kopię dokumentu poświadczającego to wykształcenie. W umowie pozwany zobowiązał się także do zwrotu pomocy wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, liczonymi od dnia wypłacenia przez Agencję pomocy, w przypadku m.in. niewypełnienia zobowiązania do uzupełnienia wykształcenia. W treści umowy strony ustaliły również, że zabezpieczeniem należytego wykonania przez Beneficjenta zobowiązań określonych w umowie jest weksel niezupełny (in blanco) wraz z deklaracją wekslową.

W oparciu o zawartą umowę powód wypłacił pozwanemu kwotę 50.000 zł, którą pozwany w całości wykorzystał na rozwój gospodarstwa, w tym zakup maszyn rolniczych.

Pozwany w chwili zawarcia umowy miał wykształcenie rolnicze. Prowadzenie gospodarstwa rolnego rozpoczął w dniu 4 grudnia 2003 r., a uzyskaną pomoc przeznaczył na jego rozwój, w tym zakup maszyn rolniczych. Po zawarciu umowy rozpoczął poszukiwania szkoły o odpowiednim profilu w pobliżu miejsca zamieszkania, a także w dalszej odległości. Naukę rozpoczął w roku szkolnym 2005/2006, a ukończył 24 kwietnia 2009 r. i stosowne świadectwo złożył w oddziale powodowej Agencji.

Zespół Szkół (...) w M. nie prowadził naboru na I semestr do Zaocznego Technikum Uzupełniającego na podbudowie (...) Szkoły Zawodowej w zawodzie technik agrobiznesu. Szkoła ta dopiero w roku szkolnym 2006/2007 miała w swojej ofercie edukacyjnej Technikum Uzupełniające po (...) Szkole Zawodowej – technik ogrodnik.

Pozwany po zawarciu umowy szukał szkoły o odpowiednim profilu w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania, a także dalej (m.in. w G., L., C.), jednakże bezskutecznie.

Pismem z dnia 28 listopada 2008 r. powódka wezwała pozwanego do złożenia świadectwa ukończenia szkoły w terminie 14 dni, wskazując, że w przypadku braku uzupełnienia zostaną uruchomione zapisy umowy w celu odzyskania wypłaconych środków. Następnie, pismem z 10 grudnia 2008 r., powódka poinformowała

o wdrożeniu postępowania. Pozwany zwracał się do strony powodowej oraz do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o odstąpienie od dochodzenia zwrotu wypłaconej pomocy, informując ich o przewidywanym terminie uzupełnienia

wymaganego wykształcenia, jednak starania te nie przyniosły pozytywnego rezultatu. Pozwany nie zapłacił żądanej kwoty 79.329,43 zł.

Przy takich ustaleniach Sąd Okręgowy uznał, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie, gdyż domaganiu się od pozwanego zwrotu udzielonej pomocy wraz z odsetkami stoją na przeszkodzie zasady współzycia społecznego. Niespełnienie przez pozwanego wymogu uzyskania kwalifikacji zawodowych w odpowiednim czasie było zdaniem Sądu Okręgowego częściowo usprawiedliwione okolicznościami sprawy. Sąd wskazał tu, że pozwany rozpoczął naukę w najbliższym możliwym terminie po zawarciu umowy, tj. w roku 2006, bowiem w roku szkolnym 2005/2006 (pierwszy możliwy termin do rozpoczęcia edukacji) Zespół Szkół w M. nie prowadził naboru na I semestr do Technikum Uzupełniającego w zawodzie technik agrobiznesu, a szkoła ta dopiero w roku szkolnym 2006/2007 miała w swojej ofercie edukacyjnej takie Technikum Uzupełniające. Pozwany podejmował próby szukania szkoły o odpowiednim profilu nie tylko w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania, a także dalej, choć bezskutecznie, a przyczynami niepowodzenia były m. in. likwidacja kierunku, likwidacja szkoły, czy też brak naboru na dany rok szkolny. Sąd I instancji uznał że cel przyznania mu pomocy finansowej, jakim było wsparcie pozwanego w rozpoczęciu prowadzenia gospodarstwa rolnego i zapewnienie zachowywania przez niego odpowiednich standardów produkcji rolnej, został zrealizowany.

Powód zaskarżył powyższy wyrok w całości, zarzucając mu:

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez sformułowanie błędnego wniosku prowadzącego do uznania, iż powód, pomimo niespełnienia w wymaganym terminie wyraźnego zobowiązania zawartego w umowie, nie jest zobowiązany do zwrotu pomocy finansowej, zgodnie z treścią § 6 ust. 1 pkt 5 tej umowy,

- naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie treści Działania 1.2. rozporządzenia Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 września 2004 r. w sprawie Uzupełnienia Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”, przez dorożumiane przyjęcie, iż do uzupełnienia wszelkich wymogów, do których wypełnienia pozwany był zobowiązany, o ile nie spełniał ich w chwili zawarcia umowy, należy stosować przepisy dotyczące wniosków o uwzględnienie okresów wyłączeń (ustalenie przez sąd początkowej daty prowadzenia po raz pierwszy gospodarstwa rolnego na 31 grudnia 2004 r.,

- naruszenie przepisów ustawy o finansach publicznych, w myśl których każda nienależnie wypłacona pomoc finansowa ze środków publicznych winna być zwrócona na określonych w przepisach prawa warunkach i z określoną podstawą wyliczenia odsetek,

- naruszenie art. 5 k.c. przez jego błędne zastosowanie a tym samym uznanie, iż pozwany tylko w niewielkim stopniu nie zrealizował obowiązków wynikających z umowy, a żądanie zwrotu udzielonej pomocy zgodnie z przepisami obowiązującego prawa oraz zapisami umowy jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego oraz

- naruszenie art. 8 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z (...) Funduszu (...) oraz zmieniającego i uchylającego niektóre rozporządzenia wraz z przepisami wykonawczymi, określającą zasady pomocy młodym rolnikom w celu ułatwienia im podejmowania działalności w rolnictwie.

Wskazując na powyższe zarzuty strona powodowa wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez utrzymanie nakazu zapłaty w mocy lub przez zasądzenie na rzecz strony powodowej należności żądanych pozwem wraz z kosztami procesu za obie instancje, ewentualnie o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia, przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

W wyniku rozpoznania apelacji Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 10 listopada 2011 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił nakaz zapłaty Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 29 marca 2010 r. sygn. akt I Nc 168/10, zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 79.329,43 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 15 grudnia 2009 r. do dnia 10 listopada 2011 r., przy czym należność zasądzoną w pkt II rozłożył na trzy równe raty, płatne w terminie do 10 lutego każdego roku, poczynając od 2012 r., z odsetkami ustawowymi w przypadku uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat, zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 4.609 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 6.667 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Powyższy wyrok powód zaskarżył skargą kasacyjną, w której zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię, tj. art. 354 k.c. w zw. z art. 8 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej w zw. z art. 4 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego Komisji (WE) nr 817/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 oraz naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu skargi kasacyjnej, wyrokiem z dnia 27 marca 2013 r. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy podzielił zarzut skarżącego, że bezpodstawne było odrzucenie przez Sąd Apelacyjny możliwości zastosowania do oceny zgłoszonego roszczenia konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego. Podkreślił przy tym, że pogląd Sądu Apelacyjnego, że zastosowaniu normy art. 5 k.c. sprzeciwiają się przepisy art. 4 rozporządzenia Komisji (WE) nr 817/2004 w zw. z art. 8 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 oraz przepisy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20.11.2004 r. wraz z załącznikiem, nie znajduje dostatecznego uzasadnienia.

W konsekwencji Sąd Najwyższy podkreślił, że ocena zasadności powództwa przez pryzmat art. 5 k.c. może wchodzić w rachubę dopiero po rozważeniu innych regulacji prawnych, mogących wyłączyć lub ograniczyć odpowiedzialność pozwanego z tytułu niewykonania umowy, w szczególności przewidzianych w art. 39 ust. 1 rozporządzenia Komisji (WE) nr 817/2004, ustanawiającego szczególne zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999. Stosownie do tego unormowania, bez uszczerbku dla rzeczywistych okoliczności, które należy uwzględnić w indywidualnych przypadkach, Państwa Członkowskie mogą uznać, w szczególności, za kategorie siły wyższej zdarzenia wymienione w punktach a-f; wystąpienie którejkolwiek z nich uzasadnia zwolnienie beneficjenta od obowiązku zwrotu przyznanej pomocy, pomimo niewywiązania się z warunków umowy.

W konsekwencji, jak wskazano brzmienie owego unormowania nakazuje uwzględnić szczególne okoliczności – nie ujęte w powyższym katalogu – usprawiedliwiające niewywiązanie się rolnika z umowy. Podobnie przy tym rzecz się przedstawia na gruncie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 września 2004 r.

W konkluzji Sąd Najwyższy stwierdził, że przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny winien przede wszystkim rozważyć, czy przyczyny opóźnienia się pozwanego z wypełnieniem obowiązku uzupełnienia wykształcenia mogą być w świetle powołanych regulacji uznane za okoliczności usprawiedliwiające niewykonanie warunku umowy. Tym samym przedwczesne było dokonywanie oceny zasadności roszczenia przez pryzmat art. 5 k.c.

Po ponownym rozpoznaniu apelacji, Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja strony powodowej nie zasługiwała na uwzględnienie.

Na wstępie wskazać należy, iż z uwagi na treść art. 398²⁰ k.p.c.

Sąd Apelacyjny ponownie rozpoznając apelację od zaskarżonego wyroku

Sądu I instancji związany był wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez

Sąd Najwyższy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego ustalenia faktyczne, stanowiące podstawę zaskarżonego wyroku były prawidłowe. Dlatego też Sąd Odwoławczy przyjął je za podstawę swojego rozstrzygnięcia.

W realiach analizowanej zarzut apelującej dotyczący naruszenia dyspozycji przepisu art. 233 § 1 k.p.c. okazał się bezzasadnym. Sąd Apelacyjny w składzie obecnie rozpoznającym sprawę, podobnie jak Sąd Odwoławczy poprzednio rozpoznający apelację uznał, że wbrew twierdzeniom apelującego, Sąd I instancji nie stwierdził, że z treści § 5 ust. 1 pkt 9 z zw. z § 2 ust. 1 oraz § 6 ust. 1 pkt 5

umowy stron nie wynikał obowiązek zwrotu pomocy finansowej. Wręcz przeciwnie, Sąd Okręgowy stwierdził, że strona powodowa miała co do zasady podstawę aby żądać od pozwanego zwrotu udzielonej mu pomocy finansowej, co znalazło wyraz

w treści uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia (str. 9). Podkreślić również należy,

iż podstawą zaskarżonego rozstrzygnięcia nie było to, że Sąd ten uznał, iż

z umowy stron nie wynika powyższe roszczenie, ale stanowisko, że skorzystanie

z tego roszczenie stanowi nadużycie prawa podmiotowego, które nie może korzystać z ochrony prawnej (art. 5 k.c.).

Przechodząc do oceny zarzutów naruszenia prawa materialnego stwierdzić należy, iż tylko w nieznaczącej części dotyczącej naruszenia przepisu art. 5 k.c. okazały się one w uzasadnione. Jednakże z przyczyn, które zostaną poniżej omówione, nie miało to istotnego znaczenia dla ostatecznej treści rozstrzygnięcia.

W ocenie Sądu Apelacyjnego bezzasadnym pozostawał zarzut dotyczący naruszenia ustawy o finansach publicznych. Apelująca ogólnikowo zarzuciła, że

Sąd Okręgowy naruszył przepis powyższej ustawy, bez wskazania konkretnego przepisu, który przewiduje, że każda nienależnie wypłacona pomoc finansowa

z środków publicznych winna być zwrócona. Jednakże stwierdzić należy, że

w rozpoznawanej sprawie pozwany nie otrzymał pomocy finansowej z środków publicznych, ale z środków Unii Europejskiej. Z tej też przyczyny, zdaniem

Sądu Apelacyjnego, wydaje się, że apelująca w istocie miała na myśli

naruszenie art. 207 ust. 1 pkt 3 ustawy o finansach publicznych, który dotyczy

zwrotu nienależnie pobranych środków przeznaczone na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich. Jednakże ów przepis nie mógł znaleźć zastosowania w niniejszej sprawie z tej prostej przyczyny, że z mocy

art. 208 ust. 1 ustawy nie stosuje się go do Wspólnej Polityki Rolnej, natomiast umowa stron miała właśnie na celu realizację Wspólnej Polityki Rolnej, co wynika

z preambuły rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 z dnia 17 maja 1999 r.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego bezzasadnym pozostawał również zarzut dotyczący naruszenia przez Sąd I instancji normy art.8 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999. Dokonując oceny owego zarzutu przypomnieć należy, iż spór między stronami sprowadzał się do ustalenia i rozstrzygnięcia, czy niewykonanie przez pozwanego jednego z wielu nałożonych na niego wymogów w postaci uzyskanie średniego wykształcenia w przewidzianym umową terminie skutkuje niespełnieniem celów programu, w ramach którego udzielono dotacji, od spełnienia których uzależnione zostało w spornej umowie przyznanie mu pomocy z unijnego programu wsparcia obszarów wiejskich. W dalszej zaś

konsekwencji, czy uprawniało to stronę powodową do uzupełnienia weksla wystawionego in blanco na zabezpieczenie należytej realizacji owej umowy i skutecznego domagania się zapłaty z tego tytułu.

Zważyć należy, że sporna umowa, z której apelująca wywodziła przedmiotowe roszczenie, stanowiła element działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom”, będącego częścią unijnego programu wsparcia obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej. Jak wynika z preambuły do Rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 z dnia 17.05.1999 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR) oraz zmieniającego i uchylającego niektóre rozporządzenia (Dz. U. L. Nr 160, poz. 80), celem programu było m. in. podniesienie konkurencyjności obszarów wiejskich, zmodernizowanie gospodarstw rolnych, specjalizacja rolnictwa, przekazywanie gospodarstw młodszemu pokoleniom.

W art. 8 wskazanego wyżej Rozporządzenia zastrzeżono, że pomoc będzie skierowana do rolników poniżej 40 roku życia, posiadających odpowiednią wiedzę i umiejętności zawodowe, pierwszy raz rozpoczynających prowadzenie gospodarstwa rolnego wykazujących rentowność gospodarstwa rolnego przy spełnieniu minimalnych norm dotyczących środowiska, higieny i warunków utrzymania zwierząt. Rozporządzenie realizację programu pozostawiło poszczególnym państwom członkowskim, które miały opracować tzw. plany rozwoju. Państwa członkowskie miały swobodę w określeniu minimalnego poziomu wykształcenia, wymaganego od młodego rolnika.

Krajowymi aktami, regulującymi wskazaną kwestię, znajdującymi zastosowanie do umowy stron, były: ustawa z dnia 20.04.2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz. U. Nr 116, poz. 1206), rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 03.09.2004 r. w sprawie przyjęcia sektorowego programu operacyjnego „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004 – 2006” (Dz. U. Nr 197, poz. 2032) oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 08.09.2004 r. w sprawie uzupełnienia sektorowego programu operacyjnego „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004 – 2006” (Dz. U. Nr 207, poz. 2117).

Opis działania, stworzony do programu „Ułatwianie startu młodym rolnikom”, określony w załączniku do Rozporządzenia z dnia 03.09.2004 r., wskazywał na to, iż wsparcie udzielone w ramach tegoż programu przyspieszy proces wymiany pokoleń w rolnictwie przez zapewnienie środków finansowych, ułatwiających młodym rolnikom rozpoczęcie prowadzenia działalności rolnej oraz umożliwiających podejmowanie modernizacji przejmowanych gospodarstw rolnych. Program miał przyczynić się do poprawy kondycji ekonomicznej tych gospodarstw, zwłaszcza przez dostosowanie produkcji do wymogów rynku, poprawę jej jakości oraz stosowanie technologii efektywnych pod względem ekonomicznym i respektujących wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrony środowiska i warunki utrzymania zwierząt.

Strona powodowa sama przyznawała, że pozwany zrealizował w swoim gospodarstwie rolnym, wszystkie cele przewidziane programem, w tym dotyczące sposobu prowadzenia gospodarstw rolnych, wprowadzenia określonych standardów dotyczących ochrony środowiska, czystości i higieny oraz jakości produkcji.

Wskazać przy tym należy, że z brzmienia regulacji wynikało, że wymagania dotyczące wykształcenia i doświadczenia zawodowego miały być jedynie gwarancją

właściwego wykorzystania wsparcia. Wymóg wykształcenia miał jedynie zwiększyć prawdopodobieństwo efektywnego wykorzystania wypłacanych dotacji, gdyż problemem krajowego rolnictwa była w owym czasie nierentowność gospodarstw rolnych prowadzonych przez rolników indywidualnych. W konsekwencji niespełnienie przez pozwanego wymogu uzupełnienia wykształcenia w przewidzianym umową terminie pozostawało bez wpływu na osiągnięcie celu założonego przez stronę powodową oraz Wspólnotę Europejską. Podkreślić przy tym należy, iż wbrew przekonaniu apelującej, przepisy regulujące materię dotyczącą udzielania dotacji rolnikom nie przewidywały w przypadku braku spełnienia wszystkich przewidzianych umową warunków automatycznych sankcji w postaci obowiązku zwrotu dotacji. Przeciwnie wyposażyły dysponenta tych środków w uprawnienie do całkowitego lub częściowego zwolnienia

beneficjenta z obowiązku ich zwrotu w indywidualnie uzasadnionych wypadkach i nakazywały wręcz obowiązek rozważania możliwości wykorzystania tego uprawnienia.

Zważyć należy, że w § 7 łączącej strony umowy zawarto zastrzeżenie, że w przypadku niewykonania choćby jednego z przewidzianych umową zobowiązań z powodu zaistnienia okoliczności o charakterze siły wyższej, a więc obiektywnie niezależnych od beneficjenta, określonych w załączniku nr 9 do programu beneficjent mógł zostać całkowicie lub częściowo zwolniony z wykonania zobowiązania lub za zgodą Agencji mógł ulec zmianie termin jego wykonania. W owym załączniku określono poszczególne zdarzenia, które należało kwalifikować jako siłę wyższą, a ponadto wskazano, że za siłę wyższą uznaje się wszelkie nieprzewidywalne zdarzenia będące poza kontrolą, których nie można przewyżczyć mimo wszelkich należytych starań. Również w przepisie art. 39 rozporządzenia Komisji (WE) nr 817/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. wskazano przykładowo przypadki wystąpienia siły wyższej, np. śmierć rolnika, klęska żywiołowa, podkreślając jednocześnie możliwość wystąpienia rzeczywistych okoliczności, które należy uwzględnić w indywidualnych przypadkach. Zwracał na to uwagę również Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku wydanego w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej w przedmiotowej sprawie.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego ocena, czy zaistniały rzeczywiste okoliczności wyłączające odpowiedzialność beneficjenta, winna być dokonywana nie tylko przez pryzmat wszystkich okoliczności rozpoznawanej sprawy, ale również celu, dla którego przedmiotowy program pomocy został ustanowiony. Sąd Odwoławczy rozważając wszelkie indywidualne aspekty niniejszej sprawy doszedł do przekonania, że zaistniały okoliczności usprawiedliwiające niewypełnienie przez pozwanego warunków umowy o przyznanie pomocy i uzasadniające zwolnienie go od obowiązku zwrotu otrzymanej pomocy finansowej. Analiza powyższych regulacji prowadzi do wniosku, że za okoliczności wyłączające odpowiedzialność beneficjenta można uznać takie, przy których kumulatywnie spełnione zostały następujące warunki, tj. wystąpiły zdarzenia, których nie można przewyżczyć, mimo podjęcia należytych starań (podobne zatem do zdarzeń o charakterze siły wyższej), a jednocześnie niezależne od beneficjenta.

W realiach analizowanej sprawy pozwany, po podpisaniu spornej umowy, podjął wszelkie niezbędne działania mające na celu wypełnienie wszystkich jej warunków, w szczególności starał się o uzupełnienie wymaganego wykształcenia. Pozwany jak wynika to z niekwestionowanego w tym zakresie materiału dowodowego ustalał, czy jest możliwość rozpoczęcia nauki uzupełniającej w pobliskich szkołach, jednakże uzyskiwał odpowiedzi, że szkoły położone najbliżej miejsca jego zamieszkania i prowadzenia gospodarstwa rolnego, nie prowadzą aktualnie rekrutacji na dany rok szkolny lub też dowiadywał się że szkoły takie zostały zlikwidowane. Dopiero we wrześniu 2006 r. pozwany mógł rozpocząć i rozpoczął naukę w Zespole Szkół (...) w M.. Uczynił to zatem w pierwszym roku, kiedy stało się to możliwe. Podkreślić przy tym należy, iż strona powodowa była o tym na bieżąco informowana, co wynikało z obowiązków nałożonych w tym zakresie na pozwanego w umowie. Niewątpliwie pozwany ukończył tę szkołę w planowanym terminie kształcenia, nie powtarzał żadnych klas. Podkreślić przy tym należy, iż ukończył szkołę i uzyskał stosowne wykształcenie w terminie jedynie nieznacznie przekraczającym ten ustalony w umowie, bo po niespełna 5 miesiącach od tej daty.

Wprawdzie być może istniała możliwość podjęcia przez pozwanego nauki rok wcześniej w szkole położonej w dalszej odległości od jego miejsca zamieszkania, np. we W., jednakże zdaniem Sądu Apelacyjnego, kształcenie się w miejscowości położonej w zbyt dużym oddaleniu od gospodarstwa rolnego, które przecież na bieżąco prowadził byłoby nierealne z uwagi na charakter pracy rolniczej. W ocenie Sadu Odwoławczego nie ulega przy tym wątpliwości,

że kwestie związane z reorganizacją szkolnictwa, w tym zamknięcie szkół rolniczych, czy też likwidacja kierunku umożliwiającego uzupełnienie wykształcenia, stanowią czynniki niezależne od osoby pozwanej.

Jak już wskazano powyżej, a co stanowi zresztą okoliczność bezsporną, przekroczenie terminu na uzupełnienie wykształcenia przez pozwanego nie wpływało w żaden sposób na osiągnięcie celów, które zostały przewidziane w programie pomocowym dla rolników. Także posiadanie przez pozwanego zawodowego wykształcenia rolniczego nie stało na przeszkodzie w zrealizowaniu w stosunku do jego gospodarstwa celów, które legły u podstaw stworzenia przedmiotowego programu. Podkreślić przy tym należy, iż obowiązek uzupełnienia przez pozwanego wykształcenia nie wynikał z braku jego kwalifikacji do prowadzenia gospodarstwa rolnego, a jedynie z braku wymaganego okresu pracy w tym gospodarstwie potwierdzonego posiadaniem ubezpieczenia w KRUS-ie. Co przy tym znamienne bezsporny pozostawał w sprawie fakt, iż pozwany przez paręnaście lat faktycznie pracował w tym gospodarstwie rolnym.

Nie bez znaczenia dla powyższej oceny pozostaje fakt, iż wskazane regulacje (tj. ustawę o Narodowym Planie Rozwoju i rozporządzenia wykonawcze) prawodawca podejmował w związku z przystąpieniem Polski do Wspólnot Europejskich, tj. w czasie, w którym nikt w Polsce nie miał jeszcze doświadczenia

w realizacji programów wspólnotowych, a poszczególne regulacje, dotyczące wprowadzenia w życie tych programów, powstawały wyłącznie w oparciu o dane statystyczne oraz teoretyczną analizę stanu, potrzeb i potencjału polskiego rolnictwa. W oparciu o to w 2004 r. prawodawca zdecydował, iż gwarancji właściwego spożytkowania dotacji należy upatrywać w co najmniej średnim zawodowym wykształceniu beneficjentów. Natomiast w dniu 30.10.2007 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17.10.2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Ułatwianie startu młodym rolnikom" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz. U. Nr 200, poz. 1443), tj. na lata kolejne, następujące po okresie realizacji programu, w którym wzięła udział pozwana.

W § 6 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia z dnia 17.10.2007 r. postanowiono, że w programie „Ułatwianie startu młodym rolnikom” może wziąć udział osoba mająca co najmniej wykształcenie rolnicze zasadnicze zawodowe, tj. takie, którym w chwili zawierania umowy legitymował się pozwany. Jak już powyżej wskazano w myśl przywołanych powyżej regulacji wspólnotowych oraz krajowych, wykształcenie miało być jedynie gwarancją właściwego, tj. efektywnego i zgodnego z przeznaczeniem wykorzystania środków. Skoro zatem po okresie 2004 – 2006, w którym program

w Polsce wdrożono po raz pierwszy, krajowy prawodawca zdecydował, że wystarczającą gwarancją właściwego spożytkowania dotacji będzie wykształcenie zasadnicze rolnicze beneficjenta, to należało przyjmować, iż nie był to zabieg przypadkowy, lecz decyzja świadoma, powzięta na podstawie obserwacji realizacji programu w latach 2004 – 2006 i jego dotychczasowych efektów. Świadczyło

o tym również porównanie okresów, na które podzielono realizację programów: lata 2004 – 2006 i następnie 2007 – 2013. Pierwszy okres przypadł bezpośrednio po akcesji, był zatem swoistym czasem próbnym, w którym dopiero sprawdzano trafność podjętych założeń i adekwatność do nich wymagań postawionych beneficjentom, weryfikując w praktyce przyjęte rozwiązania. Skoro po takim okresie prawodawca zdecydował się przyjąć program długofalowy (sześcioletni), to należało uznać, że dokonał już oceny sytuacji, a wszelkie wprowadzone w 2007 r. zmiany wynikały z wniosków wysnutych obserwacji wykonania umów zawartych w latach 2004 – 2006 oraz skuteczności realizacji programu. Jeżeli w 2007 r. prawodawca zdecydował, iż do zagwarantowania skutecznego zrealizowania programu wystarczy posiadanie zasadniczego zawodowego wykształcenia rolniczego, oznacza to, iż zweryfikował swe poprzednie stanowisko, znajdujące wyraz w rozporządzeniu z dnia 03.09.2004 r., dochodząc do wniosku, iż wymóg wykształcenia średniego rolniczego był nieadekwatny do potrzeb, którym miał służyć. Niewątpliwie zaś w okresie

2004 – 2006 nie zaistniały w stanie polskiego rolnictwa tak radykalne zmiany, które nakazałyby uznać, że prawodawcą kierowały inne względy niż jedynie wycofanie się z uprzednich, nadmiernie wygórowanych oczekiwań, nieadekwatnych do założonych celów programu. Jakkolwiek Rozporządzenie z dnia 30.10.2007 r. nie znalazło zastosowania do umowy stron, to jednak zważyć należało, iż uznanie przez ustawodawcę wymogu średniego wykształcenia za zbyt wygórowany musiało również rzutować na ocenę niewykonania w tym zakresie zobowiązania umownego przez pozwaną.

W świetle całokształtu powyższych rozważań Sąd Apelacyjny uznał, że wskutek braku możliwości podjęcia przez pozwanego nauki w takim terminie, który umożliwiłaby uzyskanie średniego wykształcenia rolniczego w okresie wskazanym

w umowie, zaszła okoliczność o charakterze zbliżonym do zdarzeń kwalifikowanych jako siła wyższa, a wymienionych zarówno w rozporządzenia Komisji WE

nr 817/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r., jak i w przepisach krajowych (załącznik

nr 9 do rozporządzenia Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 08.09.2004 r.), co uzasadniało zwolnienie pozwanego beneficjenta od obowiązku zwrotu przedmiotowej dotacji i usprawiedliwiało, a wręcz wyłączało odpowiedzialność pozwanego za niespełnienie wymogu uzyskania odpowiedniego wykształcenia

w ustalonym umową terminie.

W konsekwencji powyższych rozważań Sąd Apelacyjny, podzielając stanowisko Sądu I instancji wyrażone na gruncie przywołanych w uzasadnieniu skarżonego wyroku przepisów, w tym prawa wekslowego uznał, choć z innych powyżej wskazanych przyczyn, że brak było podstaw do uzupełnienia przez apelującą spornego weksla i domagania się zapłaty spornej sumy wekslowej.

W świetle powyższych okoliczności nie zachodziła bowiem konieczność uciekania się przez Sąd I instancji do zastosowania normy przepisu art. 5 k.c., który co do zasady mógłby w realiach rozpoznawanej sprawy również znaleźć zastosowanie.

Z tej jedynie przyczyny przedwczesne zastosowanie owej regulacji stanowiło

o naruszeniu przez Sąd Okręgowy tego unormowania, pozostając jednak bez wpływu na ostateczną prawidłowość zaskarżonego wyroku.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny po myśli przepisu art.385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną i orzekł jak w punkcie 1 sentencji.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowań odwoławczych (apelacyjnego

i kasacyjnego), zawarte w pkt 2 sentencji wyroku, wydano w oparciu o treść

art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przy uwzględnieniu § 2 ust. 1 i 2

w zw. z § 6 pkt 6 i w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.). Natomiast z uwagi na zwolnienie pozwanego od kosztów sądowych w zakresie opłaty sądowej od skargi kasacyjnej, biorąc pod uwagę fakt, że strona powodowa przegrała ostatecznie proces, należało w myśl art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 r., nakazać stronie powodowej uiszczenie z tego tytułu na rzecz Skarbu Państwa kwoty 3.967 zł, o czym orzeczono w pkt 3 sentencji.

MR-K